

УКРАЇНА І РЕСПУБЛІКА КАЗАХСТАН: ОДВІЧНА ДРУЖБА, ВЗАЄМОВИГІДНЕ ПАРТНЕРСТВО

У статті в широкому історичному контексті проаналізовано комплекс факторів, що визначають розвиток відносин між Україною та Казахстаном. Особливу увагу приділено пріоритетам сторін на міжнародній арені та в торговельно-економічному співробітництві.

Ключові слова: Україна, Казахстан, ОБСЄ, Митний союз.

20 років тому, з моменту встановлення дипломатичних відносин, розпочався новий етап в історії взаємодії двох незалежних держав – України та Республіки Казахстан. Відносини обох країн позначені широкою дружбою і прагненням до взаємовигідного співробітництва. Для України Казахстан є ключовим партнером у Центрально-Азійському регіоні. Зі свого боку, ми пишаємося тим, що для Казахстану співпраця з Україною є невід'ємною частиною європейського вектора зовнішньої політики. Безперечно, за 20 років сформований значний потенціал для виведення двосторонньої співпраці на рівень стратегічного партнерства, перш за все в економічній сфері.

Говорячи про сучасні українсько-казахстанські відносини, слід відзначити активний політичний діалог: за 20-річний період відбулося близько 50 офіційних двосторонніх зустрічей, більше половини з них – на рівні Президентів. І всі чотири керівники Української держави, і лідер Казахстану Н.А.Назарбаєв протягом двох десятиліть незмінно своїми справами доводили і продовжують доводити пріоритетність для них українсько-казахстанських відносин.

Особливо інтенсивними двосторонні контакти на найвищому рівні стали після обрання на початку 2010 року Президентом України В.Ф.Януковича. Так, тільки протягом 2010-2011 років пройшло де-

**ДЬОМІН О.О.,
кандидат
економічних наук,
Надзвичайний і
Повноважний Посол
України в Республіці
Казахстан**

сять зустрічей лідерів двох держав. На 2013-2014 рр. заплановані Дні культури Казахстану в Україні та України в Казахстані, до яких, сподіваємося, також будуть приурочені візити на рівні Президентів.

Добре відомо, що дружні міждержавні відносини наших країн багато в чому визначаються потужним персональним фактором – теплим, щирим ставленням до України самого Президента Н.А. Назарбаєва. Згадуючи роки свого навчання в Дніпродзержинському технічному училищі № 8, на які припав, мабуть, перший етап становлення майбутнього лідера Казахстану, він відзначав, що “в Україні я пізнав силу духу, почуттів і красу українського народу”.

***

Можна сказати, що таке ставлення до України з боку самого відомого казаха в сучасному світі – багато в чому закономірно, оскільки символізує дружбу українського і казахстанського народів, яка формувалася і міцніла протягом декількох століть.

Зв'язки між народами обох країн налічують не одне століття. Контакти народів стародавньої Русі з древнетюркськими племенами – предками казахського народу починалися ще з 6 століття н.е., коли ареалом кочування останніх були степи півдня України. Ось чому на території двох країн були знайдені практично ідентичні кам'яні скульптури – балбали. Показово, що вже в першому літописі Київської Русі - “Повісті минулих літ”, створеної Нестором-Літописцем у 1113 році, містяться відомості про історію та географію Казахстану.

Стародавні, часів скіфів і саків, спільні сторінки нашої історії доповнилися в новий час, коли з 1768 року на територію нинішнього Казахстану стали висилати учасників гайдамацького національно-визвольного руху проти тиранії Російської імперії. Після знищення Запорізької Січі казахстанська земля стала другою батьківщиною для тисяч українських козаків. А Тарас Шевченко, який прославив на весь світ Україну, шанується і в Казахстані як народний акин. Перебуваючи на Мангишлацькому півострові, поет посадив вербу, і згодом вона неодноразово згадувалася в творах майстрів слова Казахстану. А вже в 2014 році, за рішенням Президентів України і Казахстану, на цьому місці, в Форт-Шевченко, пройде ціла низка спільних заходів, присвячених 200-річчю Великого Кобзаря. Урочиста акція пройде і в Астані – відповідно до домовленостей Президентів тут буде встановлено пам'ятник українському поету.

У 20-му столітті Україна і Казахстан прийняли на себе найважчі удари Голодомору і репресій проти національної інтелігенції. Казахстан дбайливо зберігає пам'ять про депортованих сюди

майже 500 тис. українців. Нині обидві країни – одnodумці в тому, що стосується неможливості замовчувати злочини сталінського режиму і необхідності збереження пам'яті про його жертви. Так, 15 травня 2011 року в побудованому за ініціативою Президента Казахстану меморіальному комплексі «АЛЖИР» було відкрито пам'ятний знак українським жінкам, які зазнали несправедливе покарання як члени сімей «зрадників батьківщини». Україна високо оцінила і той факт, що, починаючи з 31 травня 2012 року, в Казахстані за рішенням Н.А.Назарбаєва почав відзначатися День пам'яті жертв політичних репресій та масового голоду.

Разом народи України та Казахстану були і під час Другої світової війни, і в роки повоєнних п'ятирічок. Символічний, але не випадковий збіг: за звільнення України більше ста п'ятдесяти казахстанців були удостоєні звання Героя Радянського Союзу. Стільки ж українців отримали звання Героя Соціалістичної праці за свій трудовий подвиг з освоєння цілини. Всього в освоєнні цілини брало участь більше 80 тис. українців, якими були створені 94 радгоспи. З часом українські цілинники стали частиною української громади Казахстану, яка сьогодні налічує близько 330-ти тисяч осіб. Без перебільшення, українська діаспора становить один із наріжних каменів міцного фундаменту міждержавних відносин. Етнічні українці - громадяни Республіки Казахстан здійснюють діяльність в рамках більше 20 національно-культурних організацій, які ведуть активну просвітницьку роботу. Проведений ними в минулому році в Астані – за сприяння Асамблеї народу Казахстану – Перший міжнародний фестиваль української культури став безпрецедентною подією в житті всього світового українства. Українська громада Казахстану традиційно є одним з найактивніших провідників політики Президента Н.А.Назарбаєва з розвитку держави і підтримання міжнаціональної злагоди. Найвідомішим активістом української громади був, на жаль нині покійний, Микола Літошко, з яким Президента Казахстану пов'язувала багаторічна дружба, ще з часів спільного навчання в Україні.

***

Давні і теплі відносини українського і казахстанського народів заклали підвалини для ефективного міждержавного співробітництва, взаєморозуміння з найважливіших питань сучасності. Як заявив Н.А.Назарбаєв, „наші держави поділяють спільні ідеали майбутнього: це демократичне суспільство, відкрита економіка, стабільність, суспільна і міжнаціональна злагода, безпека і прогрес”. Така близькість вже на міждержавному рівні добре простежується у зовнішньополітичній сфері, стосовно

актуальних світових і регіональних проблем. Україна і Казахстан, в історії яких були і Чорнобильська катастрофа, і тяжкі наслідки випробувань на Семіпалатинському полігоні, нині активно виступають за посилення безпеки в сфері ядерної енергетики, зміцнення режиму нерозповсюдження ядерної зброї. Україна вдячна лідеру Казахстану за те, що в 2011 році, в рік 25-річчя аварії на ЧАЕС, казахстанська сторона внесла 2 млн. євро на будівництво об'єкту «Укриття».

Близькі позиції обох країн щодо створення нової глобальної архітектури безпеки на євразійському просторі з обов'язковим наданням гарантій безпеки без'ядерним державам.

Об'єднують Київ і Астану й головування в ОБСЄ. Як відомо, Казахстан головував в Організації в 2010 році, Україна буде виконувати цю відповідальну місію в 2013 році. Саме при казахстанському головуванні в ОБСЄ мала місце помітна активізація проблематики придністровського врегулювання, що дуже важливо для України як посередника і гаранта в цьому врегулюванні. Так, був відновлений офіційний переговорний процес, є суттєве просування сторін у вирішенні ряду питань, що стосуються відновлення нормальних економічних та гуманітарних зв'язків між обома берегами Дністра.

Серед пріоритетів головування України в ОБСЄ є й інші, близькі завданням казахстанського головування: зміцнення потенціалу Організації як платформи та інструменту для запобігання конфліктам, врегулювання криз і конфліктних ситуацій; посилення ролі ОБСЄ в боротьбі з транснаціональними викликами і загрозами безпеці; підвищення ефективності роботи ОБСЄ, зміцнення аналітичного потенціалу Організації, дотримання принципу географічної рівності у кадровій політиці.

Також під час українського головування плануються спільні заходи з метою продовження в рамках Організації діалогу з питань енергетичної безпеки в розвиток домовленостей, досягнутих у ході Астанинського саміту ОБСЄ.

Зі свого боку, наші казахстанські партнери цікавляться досвідом співпраці України з ЄС. Особливий інтерес представляють питання енергетики та майбутньої зони вільної торгівлі Україна - Європейський союз, враховуючи, що для України і Казахстану країни ЄС є найбільшими торговельними партнерами. У цьому зв'язку між нашими зовнішньополітичними відомствами запущений механізм відповідних консультацій.

***

Особливу увагу Президенти України та Казахстану приділяють торговельно-економічному співробітництву. За 20 років взаємодія в цій сфері

позначена чітко вираженими позитивними тенденціями. У період з 2002 по 2012 роки обсяг взаємного товарообігу зріс у 5 разів. За підсумками минулого року він склав \$ 4,4 млрд. дол. США (збільшення у 2,5 рази по відношенню до 2010 року). А за дев'ять місяців цього року – перевищив позначку в 3 млрд. дол. США.

У зовнішній торгівлі України Казахстан стабільно посідає третє місце по СНД і 11-е місце серед усіх торгових партнерів. Серед партнерів Казахстану Україна займає друге місце, після Росії в ряду країн СНД і восьме у загальному списку з 192 країн. За обсягами експорту до Казахстану Україна – на четвертому місці після Росії, Китаю та Німеччини.

Україна розглядається Казахстаном як важливий партнер в реалізації Програми форсованого інноваційно-індустріального розвитку країни. Цим пояснюється стійкий інтерес казахстанських промисловців і підприємців до української машинобудівної продукції, яка завдяки стабільно високій якості та обґрунтованим цінам завоювала своє місце на казахстанському ринку, складаючи 50% українського експорту.

Сьогодні обидві країни вважають актуальним завданням створення спільних підприємств на казахстанській території. Наприклад, у березні 2012 року в м. Костанай була запущена спільна збірка українських автомобілів марки ДЕУ Чанс (завод «ЗАЗ» і компанія «Агромашхолдинг»); розглядається можливість організації в Казахстані виробництва української техніки, яка традиційно користується попитом – автомобілів КРАЗ, автобусів ЛАЗ та «Богдан», а також створення спільних підприємств в агропромисловій, гірничодобувній та нафтопереробній галузях. Створюються передумови для спільної організації авіабудівної промисловості в Республіці Казахстан.

Україна всіляко підтримує участь казахстанської сторони в українсько-російських космічних програмах «Дніпро» і «Наземний старт», сторонам цікава і спільна реалізація ядерно-енергетичних програм, і військово-технічне співробітництво. З листопада 2011 працює спільне підприємство з модернізації бронетехніки в м. Семей, реалізується контракт щодо поставок українських літаків Ан-74, досягнута домовленість про розвиток на території Казахстану й інших військово-технічних проектів.

Нині сторони вивчають можливість підключення українських підприємств до будівництва залізниць, АЕС, газопроводу Картали-Астана та інших інфраструктурних проектів на території Казахстану. Значний потенціал існує у використанні транзитних можливостей України для транспортування казахстанських товарів, у тому числі енергоносіїв, в Західну Європу.

Спільні проекти реалізуються і на території України. Так, нещодавно компанія “Нафтогаз України” і дочірня компанія “Казмунайгазу” The Rompetrol Group N.V. підписали меморандум про співпрацю, який передбачає створення роздрібною мережі АЗС (до 700 одиниць) в багатьох регіонах і великих містах України.

Перспективи спільного співробітництва в цих сферах обговорювалися на 10-му, ювілейному засіданні Спільної міждержавної українсько-казахстанської комісії з економічного співробітництва у травні цього року. Сприяти реалізації цих проектів готова також Казахстансько-Українська асоціація підприємців, створена нещодавно в Астані.

Подальші перспективи двостороннього економічного співробітництва українська сторона пов’язує, в першу чергу, зі вступом Казахстану до Світової організації торгівлі. Україна має намір всіляко цьому сприяти, маючи на меті вироблення взаємоприйнятної моделі співпраці з Митним союзом (на основі правил СОТ), яка, як наголосив Президент України В.Ф.Янукович, «буде враховувати національні інтереси як нашої країни, так і країн-членів цих об’єднань». Тому для Києва дуже важлива дружня підтримка Астаною ідеї реалізації

Україною взаємовигідних проектів з Митним союзом у форматі «3+1».

***

Повертаючись до теми 20-річчя встановлення дипломатичних відносин, слід згадати про таку знакову подію. У квітні 2012 року в Астані відбулася світова прем’єра рапсодії за мотивами опери корифея казахської музики Євгена Брусиловського «Киз Жибек». Автор рапсодії – видатний український композитор, Герой України Мирослав Скорик, а прозвучала вона у виконанні студентів Казахського національного університету мистецтв під управлінням відомого казахстанського диригента, керівника симфонічного оркестру Львівської філармонії Ай-дара Торібаєва.

Таке, на перший погляд, незвичне сплетіння «українського» та «казахстанського» є виразним підтвердженням міцності уз дружби, добросусідства і партнерства обох держав, доказом взаємодоповнення національних культур їхніх народів, свідченням того, що в основі продуктивного розвитку двосторонніх зв’язків незмінно лежать взаємна повага і загальнолюдські цінності.

Dyomin O.O. Ukraine and the Republic of Kazakhstan: the eternal friendship, mutually beneficial partnership / Ministry of Foreign Affairs of Ukraine.

The article in a broad historical context analyses a group of factors that determine the development of relations between Ukraine and Kazakhstan. Special attention is paid to the priorities of the parties on international area and in trade and economic cooperation.

Keywords: Ukraine, Kazakhstan, the OSCE, the Customs Union.

Дёмин О.А. Украина и Республика Казахстан: вековая дружба, взаимовыгодное партнёрство / Министерство иностранных дел Украины.

В статье в широком историческом контексте проанализирован комплекс факторов, определяющих развитие отношений между Украиной и Казахстаном. Особое внимание уделено приоритетам сторон на международной арене и в торгово-экономическом сотрудничестве.

Ключевые слова: Украина, Казахстан, ОБСЕ, Таможенный союз.

Стаття надійшла до редколегії 26.09.2012

Прийнята до друку 22.10.2012